

päättää, onko heillä oikeus oikeuteen, fenomenologinen ihmiskäsitys on epähistoriallisuudessaan ja epäpoliittisuudessaan moraaliton. Ihmiskuntaa tuskin yhdistää mikään muu kuin historia. Epämääräiselle ja poissulkevalle eläytymiselle ei pidä antaa mitään erikoisasmaa, sillä ainakaan itse en kykene näkemään, miten eläytyminen voisi olla täysin historiasta tai esimerkiksi mahdollisesta pahantahtoisuudesta vapaa eettisyyden tae. Ja miksi ylipäänsä asettaa etusijalle inhimillinen toinen? Fenomenologian lähtökohdista on vaikea ymmärtää niitä meistä, jotka ovat koneita, rottia tai kahvikuppeja. Mutta kenties fenomenologian maailma on yksinäinen.

Tapani Kilpeläinen

Medio mediakulttuurissa

Juha Suoranta, *Kasvatus mediakulttuurissa*. Vastapaino, Tampere 2003. 217 s.

Juha Suoranta on viime vuosina kunnostautunut kirjoittamalla useita kirjoja ja artikkeleita kasvatuksesta mediayhteiskunnassa. Haaste on ollut melkoinen ja kiinnostus samaten, mutta tekstejä on vaivannut sama kuin media-käsitettä: me emme oikein vieläkään tiedä, mitä kaikkea mediayhteiskunta tarkoittaa ja millä ratkaisevalla tavalla se eroaa jälkmodernista, jälkieteellisestä, globaalista, kulutuksellisesta ja liberalistisesta.

Useimmissa kohdissahan mediakulttuuri ei eroa mitenkään näistä muissa yhteyksissä esiintyvistä määrittelyistä. Risto Rinne käsitteli ansiokkaasti Opettaja-lehdessä uusliberalistisen koulutusajattelun rantautumista Suomeen ja monin kohdin ongelmat ovat juuri ne, jotka tunnemme mediayhteiskunnasta. Mediakulttuuri on ilmeisellä tavalla globaali ilmiö ja mahdollinen vain jälkmodernissa maailmassa, jossa jälkieteellinen uuskapitalismi tarvitsee uuden myllyn

pyörittääkseen itseään. Mediakulttuuri tai mediakulttuurit ovat hyvä mylly.

Kasvatuksen ehdot

Suorannan uusimmassa kirjassa on selvemmin kyse kasvatuksen ehdoista tilanteessa, jossa ratkaisevan suuri osa todellisuutta neuvotellaan ja määritellään muualla kuin kouluissa, ministeriöissä, kodeissa tai lasten ja nuorten kesken. Todellisuus tulee lähes kokonaisuudessaan valmiina pakettina, ikäänkuin eineksenä, ja itse kullekin jää vain mikrossa lämmittämisen tehtävä.

Kasvatuksen ja koulutuksen auktoriteetit, esimerkiksi ministeriö ja opetushallitus, toimivat nekin muualta tulevan todellisuuden ehdoilla tempoillen milloin tietoyhteiskunnan, lukemisyhteiskunnan, luovuuden tai merkitysyhteiskunnan sloganien alla. Ainakaan asiaa läheltä seuraava ei ole vakuuttunut, että auktoriteetit tietäisivät, mistä puhuvat. Tämä on luultavasti yksi mediakulttuurin erityispiirre, sillä jatkuva todellisuuden uudelleen neuvoteltavuus ja määriteltävyys kuuluvat muille kuin kulttuurin kuluttajille; meidät on alennettu kulttuurin kuluttajiksi, niin opettajat, lapset ja nuoret kuin vanhemmatkin.

Kasvatustodellisuus karkaa käsistä

Suoranta seuraa Henry Girouxin ajatusta, että keskeiset kasvatusvaikutukset ovat siirtyneet kasvatusinstituutiolta mediakulttuurin alueelle. Kun koulutodellisuus yhä uskottelee olevansa johtava kasvatustodellisuus, maailma on jossakin muualla (kuten on aina ollut), mutta myös kasvatuksen vaikuttavuus syntyy muista kuin kasvatusneuvotteluista tai -sopimuksista. Arkinen tuntijakokaan ei ole enää tärkeä, koska faktista tuntijakoa tärkeämmäksi asiaksi on tullut mediakulttuurin barometri, joka määrittelee tuntijaosta riippumatta jotkin koulussa opettavat asiat tärkeiksi, toiset tyhjääpäiväisiksi.

Sama tapahtuu kasvatuksessa yleisemminkin: vanhat kasvatustodellisuuden parametrit – houkuttelu, rankaiseminen, syyllistäminen, palkinnot – eivät enää mittaa kasvatettavan mielessä todellisuuden vaikuttavuutta vaan hän niistä vähät välittäen ottaa vastaan aivan

muita mittareita uusista oppimisympäristöistä, jotka eivät olekaan pedagogien suunnittelema vaan pelieksperttien, tehosteasiantuntijoiden, nautintoainesten alakulttuurien, markkinoinnin ja uususkontojen luomuksia, joiden kaikkien takana on vakava pyrkimys totaalisen kulutuksellisen todellisuuden luomiseksi.

Muutos on jo tapahtunut

Suoranta esittää kirjassaan, kuinka opettajat (ja muut kasvattajat) ovat aikaa sitten unohtuneet johonkin epätodellisuuteen, jossa voidaan yhä keskustella asioiden arvoista, eettisyydestä ja sopivuudesta, kun samaan aikaan lasten ja nuorten todellisuus on jo neuvoteltu ja levitetty käsittein, joissa ei ole tätä paatosta. Olemme siirtyneet uuteen todellisuuteen, jossa on mieletöntä puhua väkivaltaviihteen tai pornon vaaroista, puhumattakaan huumeiden yksiselitteisestä vaarallisuudesta tai seksin kohdalla odottamisen tärkeydestä.

Pelien, elokuvien, televisiosarjojen, sarjakuvien ja kaupunkilegendojen todellisuus on kasvatustodellisuus ja siinä todellisuudessa kaikki on ”jo tapahtunut”: ei ole syytä pohtia hyvän ja pahan, oikean ja väärän ratkaisuja, koska sellaisia ratkaisuja ei enää tule eteen, koska kaikki on jo tapahtunut.

Esimerkiksi suuri määrä fantastisia kertomuksia, joissa poika on velho, tyttö on vampyyrintappaja, nuorukainen on demoni, sisarukset ovat noitia, pojalla on yliluonnolliset voimat, eivät enää kuulukaan sadun alueelle tai toiveuniin. Tällaisissa kertomuksissa eletään ikään kuin normaalia elämää, jonka osana – koulunkäynnin ohessa, isän ja äidin herttaisuuden sivussa, diskoillan kupeessa – jokaisella on jokin outo kyky tai taito, joka on puhkaissut tavanomaisuuden niin väkevästi, että mikään tavalliseen elämään liittyvä ratkaisu ei edes näytä ratkaisulta.

Eikö kukaan uskalla muuttaa opettajia?

Suomessa käytiin kymmenisen vuotta sitten keskustelua opettajankoulutuksen uudistamisesta, jotta opettajiksi päätyisivät muutkin kuin ”kiltit tytöt”. Mitään ei tehty, koska kukaan ei suostunut olemaan ”kiltti tyttö” eikä rohkenemaan

uusiin ratkaisuihin. Erityisesti opettajankoulutuslaitokset pitivät kiinni omasta todellisuuden tulkinnastaan ja saivat jopa läpi asetuksen, joka estää muita antamasta pätevyyttä opettajan virkaan; niinpä esimerkiksi taideyliopistot eivät voi antaa pätevyyttä taideopettajan virkaan ilman opettajankoulutuslaitosten sinettiä. Näin vähäinenkin muutos menetettiin. Nyt onkin jo liian myöhäistä.

Suoranta kuitenkin ajattelee, että juuri opettajankoulutuksessa olisi tehtävä jotakin, erityisesti luokanopettajien kohdalla. Hän esittää toiveen, että koulutus voisi ratkaista kysymyksen, kuinka kasvatustehtävä kuitenkin palaisi kouluun ja voisi voittaa houkuttavuudessa ja vaikuttavuudessa mediatodellisuuden.

Vieläkö e-sanaa saa käyttää?

Suorantaa innoittaa selvästi modernistinen ajatus opettajan työstä emansipoiavana voimana. Vaikka hän monin tavoin osoittaa, kuinka mahdoton tällainen tehtävä on, hän kuitenkin palaa siihen, koska on hyvin vaikea ajatella, että muullakaan tavalla asiaa voisi lähestyä. Mediakulttuurilla täytyy olla vastavoima ja koulu voisi toimia tällaisena vastavoimana. Tämä kuitenkin edellyttäisi rankkaa uudelleen ajattelemista, ei ainoastaan kasvatuksen vaan myös ihmiskäsityksen ja ihmiseen vaikuttamisen keinoista. Suoranta tuntee suurta läheisyyttä Girouxin lisäksi myös Paulo Freireen, jonka radikaalipedagogiikka ei koskaan ole saanut mitään vastaanottoa Suomessa.

Mediakulttuuri katolisessa kulttuurissa on erilainen kuin protestanttisessa: on helpompi olla radikaali ja toteuttaa uutta sellaisessa kulttuurissa, jossa alunperin on lukuisia, rinnakkaisiksi hyväksytyjä tulkintoja todellisuudesta. Protestanttinen rationalismi, joka on yhtaikaa jäytännyt voimaamme ja antanut voiman kulutuksellisuuden voitolle, estää meitä todellisesti ymmärtämästä, kuinka suurta muutosta tarvitsisimme.

Suorannan kirja on tärkeä puheenvuoro ja keskustelun kartoitus tilanteessa, jossa kasvatustodellisuus on jo muualla ja vanhat vain kaivavat poteroitaan suojatakseen asemaansa vähät välittäen siitä, millainen maailma nyt on rakentumassa. Suoranta antaa hyviä kritiikin välineitä ja suuntia, joista itse kukin voi aloittaa oman päänsä raivaamisen.

Juha Varto